

Filosofie akademická a „pro lidi“

Rozdíly mezi filosofií a vědami jsou četné, i když četné jsou také podobnosti. Oboje lze pěstovat na různých úrovních, a oboje lze na patřičně vysoké úrovni pěstovat jen soustavnou prací (hlavně myšlenkovou, ale nejen tou). Neodborníci (laikové, amatéři atd.) se sami musí ve vědách spokojit jen se sledováním popularizací, sami však k rozvoji vědeckého oboru nepřispívají (nebo jen pomocně, např. hvězdáři-amatéři). Popularizace pokroků vědy má dvojí smysl: jednak má vzbudit o obor zájem (a to je důležité, neboť zejména přírodní vědy dnes vyžadují obrovské sumy na výzkum), jednak má zvednout úroveň všeobecného vzdělání (to jen u oborů, kde to je z nějakých důvodů žádoucí). A snad to také má přilákat zájem nových, mladých adeptů. Přímý vliv na život, tj. na chování, jednání a myšlení jednotlivců, vědy tudíž nemají, ale mají či mohou mít velký vliv na okolnosti a podmínky jejich života (třeba na usnadnění života apod.). S filosofií je tomu dost odlišně: filosoficky totiž v jistém smyslu myslí každý, kdo si uvědomuje sám sebe a své postavení ve světě (třeba Jaspers říká: „Philosophie ist überall, wo Menschen sich ihres Daseins denkend bewußt werden.“ – 3336, S.9.). To znamená, že nějak filosoficky myslí (rozumí se v evropském resp. Evropou ovlivněném prostředí) vlastně každý, kdo vůbec myslí, protože filosofování je záležitostí myšlení samého, jeho způsobu a jeho důslednosti. Nic takového nelze říci o odborných (speciálních) vědách; nikdo nemusí mít být naučené nebo jinak získané znalosti té či oné vědy. Ale na druhé straně platí, že každý, kdo pěstuje nějakou vědu, má také nějakou filosofii (ať to ví a přiznává nebo nikoli). Další, tentokrát přímo kardinální, rozdíl mezi vědami a filosofií, spočívá v míře jejich spjatosti se životem, a to jak se životem jednotlivého člověka, tak se životem celých společností. Mírou kvality vědeckého myšlení a jeho výsledků je obec vědců téhož oboru; proto každý vědec hledá uznání u svých kolegů, jejichž kritika může odhalovat jeho nedostatky, ale může také jeho výsledky potvrzovat (což sice nemusí nastat hned, ale dříve nebo později k tomu dojde). (Hledisko praxe je nespolehlivé v tom smyslu, že praktické upotřebení nějakého postupu či teorie nebo technologie ještě samo nemusí být správné z hlediska člověka nebo lidstva.) Filosof sice také hledá porozumění pro svou práci u druhých filosofů, ale v případě, že ji nenachází, nepovažuje to za rozhodující a je ochoten své pojetí držet třeba i sám nebo v relativní osamocenosti. A to ovšem vede fakticky k tomu, že není a nemůže být (platit) je jedna jediná filosofie, ale že filosofií bývá více; různé filosofie (přesněji: různě zaměřené filosofové) spolu komunikují, reagují na sebe, navzájem se ovlivňují, ale vždycky se ve svém myšlení a tedy ve svém filosofování ubírají svou vlastní cestou – a ta se někdy může zprvu od ostatních značně lišit. A prakticky to znamená, že cílem filosofie nemusí být akademičnost, tj. úspěšnost v prosazení na vysokých školách, zejména na univerzitách.

(Písek, 150407-1.)